

ІСТОРІЯ. ПРАВОЗНАВСТВО

УДК 378.147:34.08

DOI: 10.37026/2520-6427-2022-111-3-74-80

Віталіна ПУГАЧ,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Західноукраїнського національного університету,

м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0002-1653-7473

e-mail: pugach.vitalina@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ

Анотація. У статті звертається увага на те, що сучасна стратегія реформування освіти в Україні тісно пов'язана із запровадженням положень Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства у європейське та світове освітнє середовище, що передбачає оновлення методичних основ професійної підготовки майбутніх правознавців, зважаючи на умови та перспективи розвитку вищої освіти. Загальнонаукова методологія зумовлює потребу в критичному перегляді поняттєвого апарату, чинників, передумов і підходів до певного явища чи процесу, зважаючи на швидкозмінні обставини сьогодення. У зв'язку з цим у межах дослідження сформульовано загальні принципи та методи

професійної підготовки майбутніх правознавців в умовах змішаного навчання.

Наголошено на тому, що для вивчення стану дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці, а також для визначення методологічних засад вирішення окресленого питання необхідно задіяти комплекс методів, що включає: аналіз, синтез, контент-аналіз, абстрагування, аналогію, ідеалізацію, індукцію, дедукцію, формалізацію, узагальнення, систематизацію, конкретизацію та порівняння.

Ключові слова: заклади вищої освіти, професійна освіта, правознавці, методологічний підхід.

Vitalina PUHACH,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor;

Department Jurisprudence and Humanities,

Vinnitsia Educational and Scientific Institute of Economics

Western Ukrainian National University,

Vinnitsia, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1653-7473

e-mail: pugach.vitalina@gmail.com

METHODOLOGICAL APPROACH IN VOCATIONAL TRAINING FUTURE LEGAL EXPERTS

Abstract. The article draws attention to the fact that the modern strategy of reforming education in Ukraine is closely related to the introduction of the provisions of the Concept of the National Program of Adaptation of the Legislation of Ukraine to the legislation in the European and global educational environment, which provides for updating the methodological foundations of the professional training of future legal scholars, taking into account the conditions and prospects for the development of higher education. General scientific methodology dictates the need for a critical review of the conceptual apparatus, factors, prerequisites and approaches to a certain phenomenon or

process, taking into account the rapidly changing circumstances of today. In this regard, the general principles and methods of professional training of future legal scholars in the conditions of mixed education were formulated within the framework of the study.

In order to effectively solve the problem of forming the professional competence of future specialists in the field of law in conditions of mixed education, it is proposed to use three groups of research methods: theoretical (analysis, synthesis, content analysis, abstraction, analogy, idealization, induction, deduction, formalization, classification, generalization, systematization, specification,

comparison, modeling, etc.); empirical (questionnaires, interviews, expert surveys, ratings, observations, testing, expert surveys, conversations, study of the products of the activities of students, pedagogical experiment, monitoring, etc.); data processing (ranking, indexing, content analysis, measurement and control, etc.).

It is emphasized that in order to study the state of research on the problem of professional training of future specialists in the field of law in the conditions of mixed education in domestic and foreign pedagogical theory and practice, as well as to determine the methodological bases for solving the outlined question, it is necessary to use a set of methods, which includes: analysis, synthesis, content analysis, abstraction, analogy, idealization, induction, deduction, formalization, generalization, systematization, specification and comparison.

Key words: institutions of higher education, professional education, legal experts, methodological approach.

Постановка проблеми. 23 червня 2022 року Європейська Рада надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Прагнення України приєднатися до європейської спільноти бере свій початок із 1994 року, коли на державному рівні було заявлено, що інтеграція до ЄС є головною метою зовнішньої політики держави. Відповідно Україна та Європейський Союз розпочали успішну співпрацю в галузі міжнародної політики, економіки, освіти, науки та культури.

На законодавчому рівні 20 років тому, 21 листопада 2002 року, було затверджено Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Цією програмою за діючим законом України, зокрема, передбачається: внесення до законів та інших нормативно-правових актів України, що регламентують питання нормотворчої діяльності, відповідних положень, що відповідають законодавству Європейського Союзу; організацію загальнодержавної системи навчання та підвищення кваліфікації державних службовців із питань європейського права, а також адаптацію навчальних програм юридичних закладів освіти до відповідних європейських програм; створення загальнодержавної інформаційної мережі з питань європейської інтеграції та права, забезпечення вільного доступу учасників процесу адаптації до бази даних законодавства Європейського Союзу та ін. (Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми», 2003).

Отже, сучасна стратегія реформування освіти в Україні тісно пов'язана з інтеграцією освітнього простору держави у європейське та світове освітнє середовище, що передбачає вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема і правознавців, зважаючи на умови та перспективи розвитку вищої освіти.

Актуальною в контексті проблеми нашої статті є думка Н. Кудикіної про те, що «основним завданням методології є окреслення вихідних позицій дослідження, принципів, теорій, об'єктивних законів, концепцій, підходів та категоріально-понятійного апарату дослідження» (Кудикіна, 2009). Зважаючи на це, під методологією дослідження проблеми професійної підготовки

майбутніх фахівців у галузі права розуміємо комплекс підходів, принципів, прийомів, методів і засобів наукового пізнання, що покликаний забезпечити досягнення мети дослідження оптимальним способом.

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

Складність і багатогранність започаткованого дослідження зумовлюють необхідність його розгляду на різних рівнях методології науки. В науковому середовищі розрізняють декілька рівнів методології. Зокрема, С. Гончаренко вирізняє філософський, загальнонауковий та конкретно-науковий її рівні (Гончаренко, 2008, с. 70).

Зважаючи на мінливі умови, реформування освіти в цілому та професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі права зокрема, є нагальна потреба у прийнятті нової філософії освіти, розробленої й успішно реалізованої в низці нормативно-правових документів про освіту відомими вітчизняними науковцями, серед яких варто виокремити І. Зязюна, В. Львіна, В. Кременина, Л. Лук'янову, Н. Ничкало та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світоглядні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права в Україні передбачають: створення уявлення про цілісну соціальну картину світу та значення правового регулювання соціальних відносин; формування стійкого бажання до самостійного пошуку та оновлення знань; розвиток мотивації до постійного аналізу правового регулювання соціальних відносин у різних світових культурах.

Дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права потребує вивчення, систематизації наукових знань із цієї проблеми в ретроспективі. Це дає змогу перейти від емпіричного описання досвіду підготовки юристів до теоретичного узагальнення й виявлення еволюції наукових уявлень та поглядів на зміст і сутнісні характеристики означеного процесу, що є новим рівнем інтеграції наукового знання у професійній педагогіці. Загальнонаукова методологія зумовлює необхідність критичного перегляду понятійного апарату, чинників, передумов і підходів до певного явища чи процесу, зважаючи на обставини, які змінюються. У межах нашого дослідження були сформульовані загальні принципи та методи професійної підготовки майбутніх правознавців в умовах змішаного навчання.

Аналіз наукових досліджень щодо професійної підготовки дає підставу виокремити загальнонаукові методологічні принципи, які використовувалися науковцями з метою вдосконалення освітнього процесу (див. табл.).

Ураховуючи результати проведеного теоретичного аналізу, вважаємо, що загальнонауковий рівень методології дослідження окресленої проблеми доцільно розглядати через особливості *компетентнісного, системного, синергетичного, особистісно діяльнісного, технологічного* підходів, а також завдяки *теорії моделювання* складних педагогічних систем професійної підготовки (Семенова, 2009). Наразі *компетентнісний*

підхід прийнятий як ключовий у контексті реалізації цілей Болонського процесу, хоча на сьогодні ще не напрацьовано однозначних механізмів його реалізації в реальних умовах освітнього процесу.

Таблиця

Методологічні принципи у професійній підготовці майбутніх фахівців в галузі права

№ з/п	Науковець	Напрямок дослідження	Методологічні принципи
1	Борейчук А.	формування освітніх компетентностей майбутніх юристів у процесі професійної підготовки	– аксіологічний; – системний; – інтегративний, – контекстний; – діяльнісний (Борейчук, 2018, с. 138)
2	Зошій І.	психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх юристів	– системний; – особистісний; – комунікативний; – компетентнісний; – студентоцентричний; – діяльнісний; – аксіологічний (Зошій, 2018, с. 125)
3	Циганій С.	формування культури професійно-правового спілкування в майбутніх юристів у процесі фахової підготовки	– системний; – особистісно зорієнтований; – комунікативний; – компетентнісний; – діяльнісний; – аксіологічний (Циганій, 2017, с. 61)
4	Гаркавцев Є.	педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх працівників органів внутрішніх справ	– системний; – діяльнісний; – міждисциплінарний; – інтеграційний; – контекстний; – акмеологічний (Гаркавцев, 2015, с. 18)
5	Пасенко І.	професійна підготовка майбутніх бакалаврів з правознавства із застосуванням контекстного навчання	– діяльнісний; – аксіологічний; – акмеологічний; – системний (Пасенко, 2021, с. 32–33)
6	Семенов О., Насіленко Л.	професійна комунікативна підготовка майбутніх юристів	– особистісно діяльнісний; – системний; – компетентнісний; – аксіологічний (Семенов, Насіленко, 2015, с. 132)

Оновлення професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права за вимогами компетентнісного підходу передбачає формування мети професійної підготовки у вигляді інтегральної компетентності із наперед заданими властивостями. Однак варто зауважити, що більшість із проаналізованих освітніх програм не містять визначення структури інтегральної компетентності, зокрема в них наведений лише перелік компетентностей та програмних результатів навчання, які мають бути сформовані у майбутніх випускників.

Компетентнісний підхід досліджується невіддільно від *особистісно орієнтованого* та *діяльнісного*. За умовами компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки особистість розглядається лише в контексті її майбутньої професійної діяльності (Рудь, 2006). Цінність діяльнісного підходу для освітнього процесу полягає в тому, що він ґрунтується на врахуванні єдності підсистем викладання й навчання, які функціонують у нероздільній цілісності, взаємозв'язках і взаємовпливах, адже діяльність

особистості є стимулом для формування її фахової компетентності.

За вимогами *діяльнісного* підходу акцент освітньої програми має бути зроблений саме на її практико-орієнтовану складову, зокрема передбачати збільшення практичних занять із дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, проведення тренінгів, майстер-класів, участь у діяльності юридичних клінік тощо, аби у процесі професійної підготовки організувати діяльність студентів як активних суб'єктів пізнання, комунікацій та взаємодії, власного професійного розвитку як майбутнього правознавця шляхом формування понятійного апарату, засвоєння когнітивних алгоритмів професійної діяльності, вирішення проблемних ситуаційних завдань тощо.

Із діяльним підходом нерозривно пов'язаний *особистісно орієнтований*. Саме він дає змогу сформувати конкурентоспроможного фахівця, забезпечити розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб. Актуальною у контексті останнього є позиція О. Пехоти, В. Будака, А. Старевої та К. Нор стосовно того, що особистісно орієнтована освіта може бути реалізована лише через діяльність, співробітництво, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, а також виявлення їхніх особистісних функцій (Пехота, Будак, Старева, Нор, 2003, с. 281).

Потреба в урахуванні принципів *системного* підходу в процесі дослідження професійної підготовки майбутніх правознавців в умовах змішаного навчання передбачає розгляд об'єкта дослідження як цілісної системи, що потребує визначення сукупності її елементів, встановлення та впорядкування відношень між ними, а також виокремлення зв'язків, що забезпечують формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Актуальною у означеному контексті є обґрунтоване Д. Чернілевським положення про те що, що позиціонування досліджуваного об'єкта як цілісної системи передбачає необхідність урахування властивостей системи: цілісності, структурності, взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, ієрархічності, цілеспрямованості, самоорганізації та багатоваріантності її опису (Чернілевський, 2010, с. 171–172). Крім того, варто врахувати ще й те, що процес професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права є нелінійною системою та не може обмежитися вивченням лише її окремих складових, що вимагає врахування загальних закономірностей розвитку досліджуваного процесу залежно від змін будь-яких елементів у кожній його підсистемі.

На думку Г. Хакена, *синергетичний* підхід зумовлює розгляд певного феномена як «складної відкритої нестабільної системи, здатної до самоорганізації та саморозвитку» (Хакен, 1980). Із позицій синергетики, варто обрати один із найбільш вдалих варіантів розвитку системи, яка за цих умов демонструє властивості самокерованості та самоорганізації, що у майбутньому забезпечить бажаний результат. Використання синергетичного підходу для дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання передбачає врахування таких

основних положень: професійна підготовка майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання виявляє ознаки відкритої системи, яка має здатність до самоорганізації та саморозвитку; майбутній правознавець є як об'єктом, так і суб'єктом підготовки, зокрема йому притаманні властивості самовираження та самореалізації; однією з важливих умов ефективності професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі права є пошук індивідуальної стратегії розвитку, що в майбутньому знайде відображення в подальшій професійній діяльності.

Технологічний підхід акцентує увагу на неперервному самовдосконаленні майбутнього правознавця у процесі оволодіння різними видами професійної майстерності (Майборода, 2015). У цьому контексті під технологією варто розуміти процес визначення системи цілей, методів, прийомів і форм роботи, що призведуть до формування на високому рівні професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі права на основі діагностики, творчості й наукового пошуку. За такого підходу, технологія передбачає забезпечення ефективності підготовки майбутніх правознавців у процесі здійснення систематичного моніторингу, що забезпечує об'єктивність отримання інформації. Зважаючи на це, у процесі професійної підготовки із використанням інформаційно-освітнього середовища студенти мають можливість своєчасно виявляти свої проблеми у навчанні, коригувати інтенсивність опанування інформації, види робіт, тобто впливати на якість власної професійної підготовки.

Отже, використання технологічного підходу в дослідженні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання за вимогами компетентнісного підходу передбачає розробку відповідної технології. У зв'язку з цим дослідники відзначають перехід педагогіки професійної освіти на новий рівень – від описовості до моделювання та проектування умов освітнього процесу. На думку А. Семенової, необхідність використання принципу *моделювання* в науковому дослідженні дозволяє репрезентувати чіткий зв'язок між усіма елементами досліджуваного явища, що робить процес його зміни більш логічним, а також дозволяє відстежувати всі реакції створеної системи (Семенова, 2009).

Доцільність використання принципу моделювання у процесі дослідження професійної підготовки майбутніх правознавців в умовах змішаного навчання полягає в тому, що визначені тези і припущення доцільно перевірити шляхом теоретичного моделювання, а вже після усунення виявлених недоліків визначати умови проведення педагогічного експерименту. У цьому контексті погоджуємося із думкою Є. Павлютенкова про те, що «педагогічний зміст моделі виявляється в тому, що вона дозволяє виділити актуальні та перспективні завдання освітнього процесу, виявити, вивчити та науково обґрунтувати умови можливого зближення між вірогідними, очікуваними та бажаними змінами об'єкта, що вивчається» (Павлютенков, 2008, с. 4).

Узагальнені вимоги окреслених нами методологічних підходів, які необхідно врахувати в заочаткованому науковому дослідженні, узагальнені нами на *рисунок*.

Рис. Методологічні підходи формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання

Із метою ефективного розв'язання проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання, на нашу думку, необхідне використання трьох груп методів дослідження: теоретичних (аналіз, синтез, контент-аналіз, абстрагування, аналогія, ідеалізація, індукція, дедукція, формалізація, класифікація, узагальнення, систематизація, конкретизація, порівняння, моделювання та ін.); емпіричних (анкетування, інтерв'ювання, експертні опитування, рейтинги, спостереження, тестування, експертне опитування, бесіди, вивчення продуктів діяльності осіб, що навчаються, педагогічний експеримент, моніторинг та ін.); обробки даних (ранжування, індексування, контент-аналіз, вимірювання і контроль та ін.).

Відповідно для вивчення стану дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці,

а також для визначення методологічних засад вирішення означеного питання необхідно задіяти комплекс методів, який передбачає: аналіз, синтез, контент-аналіз, абстрагування, аналогію, ідеалізацію, індукцію, дедукцію, формалізацію, узагальнення, систематизацію, конкретизацію та порівняння.

Висновки. У статті наведено результати аналізу наукових досліджень щодо професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права, що дозволило виокремити загальнонаукові методологічні принципи, які доцільно використовувати з метою вдосконалення освітнього процесу для їхньої підготовки. Уважаємо, що вдосконалення професійної підготовки фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання можливе завдяки застосуванню *компетентнісного, системного, синергетичного, особистісно діяльнісного, технологічного* підходів, а також *теорії моделювання* складних педагогічних систем професійної підготовки. Із метою визначення технології професійної підготовки

означених фахівців доцільно використати аналіз, синтез, абстрагування, аналогію, узагальнення, систематизацію, конкретизацію тощо. Розроблена відповідна модель для визначення результатів застосування означених вище підходів у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання.

Перспективи подальших досліджень. Оскільки в межах представленої публікації нами не було здійснено експериментальної перевірки ефективності запропонованих теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права в умовах змішаного навчання, предметом подальших наших досліджень в означеному напрямі є використання педагогічного експерименту та методів обробки даних для оцінки статистичної значущості отриманих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21.11.2002 № 228-IV. (2023). *Відомості Верховної Ради*. № 3.

Гончаренко, С. У. (2008). Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ – Вінниця: ДОВ «Вінниця». 278 с.

Кудикіна, Н. В. (2009). Методологічне забезпечення наукових досліджень у сфері професійної освіти. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. № 38. С. 82–85.

Борейчук, А. В. (2018). Формування освітніх компетентностей майбутніх юристів у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Рівне. 267 с.

Зошій, І. В. (2018). Психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх юристів: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07. Острого. 289 с.

Циганій, С. О. (2017). Формування культури професійно-правового спілкування в майбутніх юристів у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ. 239 с.

Гаркавцев, С. Г. (2015). Педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх працівників органів внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Дніпропетровськ. 24 с.

Пасенко, І. М. (2021). Професійна підготовка майбутніх бакалаврів з правознавства із застосуванням контекстного навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя. 267 с.

Семенов, О. М., Насієнко, Л. А. (2015). Професійна комунікативна підготовка майбутніх юристів: теорія і практика: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 324 с.

Семенова, А. (2009). Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: монографія. Одеса: Юридична література. 504 с.

Рудь, М. (2006). Компетентнісний підхід в освіті. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка»*. Вип. 21. Ч. 1. С. 73–82.

Пехота, О. М., Буда, В. Д., Старева, А. М., Нор, К. Ф. (2003). Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навчальний посібник. Київ: Видавництво «А.С.К.» 240 с.

Чернілевський, Д. В. (2010). Методологія наукової діяльності: навчальний посібник. Вид. 2-ге, допов. Вінниця: АМСКП. 484 с.

Haken H. (1983). *Synergetics: An Introduction* (Springer Series in Synergetics). Springer. 390 p.

Майборода, Г. Я. (2015). Технологічні аспекти підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. № 10 (343). С. 89–97.

Павлютенков, С. М. (2008). Моделювання в системі освіти (в схемах і таблицях). Харків: Основа. 128 с.

REFERENCES

Pro Kontseptsiuu Zahalnodержavnoi prohramy adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu [About the Concept of the National Program for the Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of the European Union]: *Zakon Ukrainy vid 21.11.2002 № 228-IV*. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. № 3. [in Ukrainian].

Honcharenko, S. U. (2008). *Pedahohichni doslidzhenia: metodolohichni porady molodym naukovtsiam* [Pedagogical research: methodological advice for young scientists]. Kyiv – Vinnytsia: DOV «Vinnytsia». 278 s. [in Ukrainian].

Kudykina, N. V. (2009). *Metodolohichne zabezpechennia naukovykh doslidzhen u sferi profesiinoi osvity* [Methodological support of scientific research in the field of professional education]. *Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia*. № 38. S. 82–85. [in Ukrainian].

Boreichuk, A. V. (2018). *Formuvannia osvitynih kompetentnosti maibutnih yurystiv u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Formation of educational competencies of future lawyers in the process of professional training]: dys. ... kand. pед. nauk: 13.00.04. Rivne. 267 s. [in Ukrainian].

Zoshii, I. V. (2018). *Psykhologo-pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnih yurystiv* [Psychological and pedagogical conditions for the formation of professional competence of future lawyers]: dys. ... kand. psyk. nauk: 19.00.07. Ostroh. 289 s. [in Ukrainian].

Tsyhanii, S. O. (2017). *Formuvannia kultury profesiino-pravovoho spilkuvannia v maibutnih yurystiv u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Formation of a culture of professional and legal communication among future lawyers in the process of professional training]: dys. ... kand. pед. nauk: 13.00.04. Kyiv. 239 s. [in Ukrainian].

Harkavtsev, Ye. H. (2015). *Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi nadiinosti maibutnih pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav* [Pedagogical conditions for the formation of professional reliability of future employees of internal affairs bodies]: avtoref. dys. ... kand. pед. nauk: 13.00.04. Dnipropetrovsk. 24 s. [in Ukrainian].

Pasenko, I. M. (2021). *Profesiina pidhotovka maibutnih bakalavriv z pravoznavstva iz zastosuvanniam kontekstnoho navchannia* [Professional training of future bachelors in law with the use of contextual learning]: dys. ... kand. pед. nauk: 13.00.04. Zaporizhzhia. 267 s. [in Ukrainian].

Semenoh, O. M., Nasilenko, L. A. (2015). *Profesiina komunikatyvna pidhotovka maibutnih yurystiv: teoriia i praktyka* [Professional communicative training of future

lawyers: theory and practice]: monohrafiia. Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka. 324 s. [in Ukrainian].

Semenova, A. (2009). Paradyhmalne modeliuvannia u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv [Paradigmatic modeling in professional training of future teachers]: monohrafiia. Odesa: Yurydychna literatura. 504 s. [in Ukrainian].

Rud, M. (2006). Kompetentnisnyi pidkhid v osviti [Competency approach in education]. *Visnyk Lvivivskoho universytetu. Seriiia «Pedahohika»*. Vyp. 21. Ch. 1. S. 73–82. [in Ukrainian].

Pekhota, O. M., Budak, V. D., Stareva, A. M., Nor, K. F. (2003). Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnolohii [Preparation of the future teacher for the introduction of pedagogical technologies]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Vydavnytstvo «A.S.K.» 240 s. [in Ukrainian].

Chernilevskiy, D. V. (2010). Metodolohiia naukovoii diialnosti [Methodology of scientific activity]: navchalnyi posibnyk. Vyd. 2-he, dopov. Vinnytsia: AMSKP. 484 s. [in Ukrainian].

Haken H. (1983). Synergetics: An Introduction (Springer Series in Synergetics). Springer. 390 p. [in English].

Maiboroda, H. Ya. (2015). Tekhnolohichni aspekty pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do profesiinoi diialnosti [Technological aspects of training future social pedagogues for professional activity]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriiia «Pedahohichni nauky»*. № 10 (343). S. 89–97. [in Ukrainian].

Pavliutenkov, Ye. M. (2008). Modeliuvannia v systemi osvity (v skhemakh i tablytsiakh) [Modeling in the education system (in diagrams and tables)]. Kharkiv: Osнова. 128 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 31.07.2022